

EVERHARD VAN CLEVE.

XII.

De eerste graaf van Cleve, die men in eene oorkonde aantreft, heet EVERHARD. Hij en zijne vrouw BERTHA deden eene schenking tot het stichten van eene kerk te Neus. Die brief wordt geplaatst op 27 September 1074, maar de getuigen die den brief bevestigen maken hem zeer verdacht.

In dien brief worden o. a. genoemd ANSFRIED, bisschop van Utrecht. Deze stierf in 1010. MEGINHARD, bisschop van Paderborn. Deze is aldaar onbekend, maar MEINWERK werd daar bisschop in 1009. De overige getuigen bloeiden alle zestig jaar later of hebben mogelijk nooit bestaan. Het jaar der indictie XII komt overeen met die van het jaar 1074, toch is het onderschrift onweerlegbaar valsch of vervalscht, 't geen echter niet in zich sluit dat de geheele inhoud verzonnen is.

In dien brief toch wordt genoemd als zoon van EVERHARD en BERTHA BERENGER, bisschop van Toul, en werkelijk heeft in het begin der 11^e eeuw een BERTHOLD of BERENGER, bisschop van Toul, bestaan, die aan DIEDERIK van Bar (984—1026) eenige dorpen van zijn bisdom afstond. De opvolger van BERENGER stierf in 1026, zoodat hij zelf, wiens sterfjaar ons onbekend

bleef, althans eenigen tijd vroeger moet overleden zijn. De oorspronkelijke brief zal alzoo moeten gebracht worden op het einde van 1009 of in het begin van 1010. De brief is, zooals wij hem thans bezitten ongetwijfeld eene slechte kopie van een vidimus-brief. De tekst heeft daarvan ook alle eigenschappen ¹⁾.

Uit de oorkonde blijkt, dat EVERRARD zijne residentie hield te Neus, en daar lagen ook de door bisschop ANNO vermelde goederen.

Vreemd is het, dat EVERHARD genoemd wordt graaf van Cleve, daar hij te Neus woonde. Voor het eerst verschijnt met zekerheid in het jaar 1076 DIEDERIK als graaf van Cleve. Kleef was toen een oppidum waar in het vorige jaar reeds accijns op de gruit geheven werd. Het oppidum zal alzoo wel reeds vroeger bestaan hebben, maar in de veten van BALDERIK wordt Kleef nooit genoemd. Dit is zeker, dat de steller of overschrijver niets wist van een BALDERIK graaf van Cleve.

TESCHENMACHER echter vermeldt, dat EVERHARD een zoon was van BALDERIK en broeder van LODEWIJK, graven van Cleve. Hij had een zoon LUITARD die zijn vader opvolgde en later heilig verklaard werd en BERENGER. Met BERTHA stichtte hij het collegie van St. Clemens te Wezel en de kerk te Neus. Volgens een opschrift in die kerk in 825, jaar der indictie XI (moet zijn III). Hij zou gestorven zijn in 835.

Wissel

Thans zal niemand, die met eenigen ernst werk maakt van geschiedenis, zich nog met dergelijke verdichtselen ophouden, dan om er het gevolg uit te trekken, dat de vroegere geschiedschrijvers zonder-

ling omsprongen met eenige slecht bekende feiten en namen.

De abt ERNST, die het artikel over de graven van Cleve in *l'Art de verifier les dates* schreef, noemt als eerst bekende graaf van Cleve DIEDERIK, dien hij voor een zoon van RUTGER hield, een der broeders van wien de graven van Gelre en Cleve afstammen, en over welke weldra zal gehandeld worden.

DIEDERIK I, zegt hij, leefde onder Keizer HENDRIK III. Keizer FREDERIK I getuigt dat in een diploma, gegeven in 1172. «Cum serenissimus Romanorum imperator, HENRICUS III, praecessor noster, teloneum Neomagense THEODERICO comiti Clivensi, qui temporibus ejus comes extitit, in feudo concessisset etc.» Men vindt dien brief bij PONTANUS, *Hist. Gelriae*, blz. 114. LACOMBLET noch BR. SLOET namen dien brief in hunne oorkondenboeken op.

Wanneer echter de tol te Nijmegen aan een DIEDERIK graaf van Cleve gegeven is, dan moet dit geschied zijn niet door HENDRIK III, die van 1039 tot 1056 regeerde. Een RUTGER teekende nog als getuige in 1054 en niet voor 1059 kan hem DIEDERIK hebben opgevolgd. Op DIEDERIK, door ERNST genoemd DIEDERIK II, laat ERNST volgen EVERHARD. Zooals is aange-toond berustte die invoeging op het verkeerd plaats van den brief van 1009 of 1010.

Onder de graven van Nordgou komt voor EVERHARD VI, die daar van 1000 tot 1027 graaf was. Zijne broeders waren HUGO III van 996—1000 zijn voorganger in Nordgou, GERARD gehuwd met CUNISA, en MATFRIED. Zijn vader was EVERHARD V graaf van Nordgou van

984—996, broeder van MATFRIED en van HUGO IV graaf van Egisheim van 1035—1049, echtgenoot van HEILWEG VAN DABO of DACHSBURG.

Daar zijn broeder hem in Nordgou voorging, was hij zeker een tweede zoon en, voor hij daar graaf werd, waarschijnlijk reeds graaf in Hattuarië. Hij was in 980 reeds getrouwd, want bisschop BERENGER is zeker niet na dat jaar geboren.

EVERHARDS vader regeerde tot 996. Deze was in 984 graaf geworden, zoodat hij nog bij het leven van zijn vader HUGO (graaf in Nordgou van 951—984) reeds een kleinzoon bezat. Vader en zoon EVERHARD V en EVERHARD VI zullen alzoo reeds lang te voren in het bezit geweest zijn van ambten of erfgoederen. EVERHARD VI moet geboren zijn omstreeks het jaar 950. In 951 werd HUGO II, grootvader van EVERHARD VI, graaf van Nordgou. Op dat jaar, zal men alzoo mogen onderstellen, heeft EVERHARD V zijn vader HUGO in Hattuarië opgevolgd.

Vader van HUGO II was EVERHARD IV, oudste broeder van MENGOSUS. Beiden volgden hun vader op in of kort na 940.

Dit alles volgens GRANDIDIER's cijfers. Buiten de gelegenheid om zijne opgaven te controleren, door 't onderzoek der gronden op welke hij ze geeft, kunnen wij hier niet bepalen, of men hier altijd met vader en zoon te doen heeft en niet soms broers elkander in Nordgou opvolgden, hoewel de afwisseling der namen EVERHARD en HUGO, om den andere, ongetwijfeld de opgaaf van GRANDIDIER schijnt te bevestigen.

Van EVERHARD VI zegt die schrijver, dat hij in zijne

qualiteit als graaf van Nordgou genoemd wordt in het privilegie van Koning OTTO III verleend aan de abdij van Lauresham in het jaar 1000 (LAMEY, in *Cod. Lawerh. Dipl.* T. I, blz. 148). Hij gebruikt dien titel in twee diplomas van Keizer HENDRIK II van 1004 en 1016, voor de abdijen van Andlau en Schuttern. Hij stierf, even als zijn broeder zonder afstammelingen. Zijne vrouw BERTHA leefde nog in 1068 2).

Dit laatste is zeer onwaarschijnlijk als zij in 980 reeds moeder was, — en dat moet zij geweest zijn, waren deze EVERHARD en BERTHA dezelfde personen als die genoemd worden ouders van bisschop BERENGER van Toul, — want dit onderstelt een leeftijd van meer dan honderd jaren.

Den 7 Juli 930 gaf Koning HENDRIK I op verzoek der «*egregii comites*» EBEHARDUS en GISALBERTUS verscheidene goederen ook tusschen Rijn en Maas aan het Maria-stift te Aken, als te Aken, Meerssen, Linnich, Nijmegen, Hernen, Ascola, Rechem, Duuren, Willere, Flatten, Moffendorf. Daar deze graven verzocht hadden de schenking te doen, mag men besluiten dat die goederen lagen in den kring hunner graafschappen, of dat zij althans betrekking op die plaatsen hadden. GISALBERT is ongetwijfeld graaf geweest over de Maasgou. Aken, Meerssen, Linnich, Ascola, Willere, en mogelijk Rechem, lagen in de Maasgou. Duuren, Flatten en Moffendorf zullen ook onder het gebied van GIJSBERT behoort hebben, maar Nijmegen en Hernen lagen in het land tusschen Maas en Waal. Men zou aldus deze EVERHARD eene plaats kunnen geven onder de graven die daar gezag hebben uitgeoefend.

Wel leefde in dien tijd een EVERHARD graaf in Lahn-gou en Hameland beoosten den IJssel, gehuwd met AMALRADA, zuster van keizerin MATHILDIS, maar er is, dunkt ons, geen reden aan dezen de voorkeur te geven boven EVERHARD IV, den broeder van MENGOSUS, die van 940—951 graaf was in Nordgou.

Maar is dat zóó, dan wordt daarmede ook beslist dat niet alleen aan Hameland, maar ook aan Hattuarië de afstammelingen van EVERHARD zoon van BRUNHARIUS, graven hebben geleverd, en hoe gering de gegevens ook zijn, kan men zelfs de opvolging van deze in grove trekken, zonder te groote vermetelheid, opgeven.

Voor 1033 vindt men verder in oorkonden geen EVERHARD vermeld die betrekking kan hebben op deze streken. Op 29 September 1033 is een EVERHARD, graaf, getuige in een brief door welken paltsgraaf HETZEL een heerenhof bij Leuvenich schenkt aan St. Gereon te Keulen. In 1064, den 15 April is nog een EVERHARD getuige in eene ruilingsverdrag tusschen Udo bisschop van Toul en de abdij van Cornelimunster, en men zou op grond van deze oorkonde kunnen besluiten, dat deze EVERHARD dezelfde geweest is, die met zijne vrouw BERTHA de kerk te Neus stichtte, ware niet BERENGER bisschop van Toul in dien brief genoemd. De EVERHARD van 1064 kan toch onmogelijk vader van bisschop BERENGER of BERTHOLD geweest zijn, en derhalve zal men te denken hebben aan twee EVERHARDS die *beiden* getrouwd waren met vrouwen die BERTHA heetten.

Van het oudere paar, van EVERHARD en BERTHA, hebben wij een zoon BERENGER bisschop van Toul leeren ken-

nen. Hij schijnt nog eene dochter gehad te hebben, die gehuwd geweest is met een WESELO of WEZEL. Deze volgde hem van 1027 tot 1035 op in Nordgou *).

De mannelijke lijn van EVERHARD V was met EVERHARD VI uitgestorven en na WESELO volgde, volgens GRANDIDIER op dezen de oom van EVERHARD VI, in 1035, HUGO IV, graaf van Egisheim. Het is moeilijk aan te nemen, dat HUGO IV een zoon was van HUGO II en broeder van EVERHARD V. Gelijk boven vermeld is, was EVERHARD V in 984 graaf, alzoo 51 jaar voor 1035. Laten wij nu EVERHARD in Hattuarië BERTHA en BERENGER op zij, en nemen wij aan dat EVERHARD 16 jaar oud was toen hij graaf werd, en HUGO IV twee jaar jonger, dan zou die HUGO geboren zijn in 970; hij regeerde tot 1049 alzoo tot hij 79 jaar had bereikt. Maar zijn neef HUGO moet in 996 minstens 16 jaar oud geweest zijn, alzoo geboren in 980 en het is niet te onderstellen, dat oom en neef slechts tien jaren in leeftijd zouden verschild hebben, vooral niet, daar HUGO II vader van EVERHARD V, en volgens GRANDIDIER van HUGO IV, reeds in 951 graaf was en in 960 zeer zeker den mannelijken leeftijd bereikt had.

Volstrekt onmogelijk is het, dat HUGO IV zoon was van HUGO II, wanneer EVERHARD VI in het jaar 1010 reeds een zoon had die bisschop was, en veel waarschijnlijker, dat hij een zoon geweest is van een HUGO, zoon van HUGO II.

Wie was de jongere EVERHARD? *) —. Dat hij gehuwd is geweest met eene kleindochter van den vorigen is mogelijk, daar zijne vrouw ook BERTHA heette. Misschien was zijn schoonvader WESELO. Daar hij het eerst teekent

in eene oorkonde die betrekking heeft tot Loevenich bij Erkelens ⁵); in 1041 komt hij voor bij eene gift in de Loupendaler en Lindorfer mark. Mogelijk behoorde hij tot hetzelfde geslacht als zijn voorzaat EVERHARD IV. Hij schijnt geen zoon te hebben nagelaten: was hij uit een ander geslacht, dan is daaraan weinig gelegen.

Tusschen de jaren 1076 en 1099 komt eene gravin ADELHEID voor, dochter van EVERHARD en weduwe van HENDRIK. Door de handen van HERMAN, die haar door den Keizer tot voogd gegeven was, stond zij aan St. Maarten te Utrecht Orthen af tegen Weurt bij Ewijk en Wadenoyen bij Tiel. Mogelijk was zij eene dochter van den tweeden EVERHARD en zeker had zij geen broeder of zoon, omdat de Keizer HERMAN, die blijkbaar haar niet in den bloede bestond, tot haar voogd heeft aangesteld. Wie of wat haar man geweest is, blijkt niet. Mogelijk graaf UNROCH, in wiens graafschap in 1073 Kempen lag. Hij komt voor in eene oorkonde van 1074. LACOMBLET meent, dat hij zoon was van den onmiddelijk hem in dien brief voorafgaanden graaf HERMAN. Die HERMAN heeft in dit geval misschien zijn zoon overleefd en werd haar voogd. In Molengou vindt men op die wijze: UNROCH of HENDRIK, gehuwd met ADELHEID, dochter van zijn voorganger EVERHARD gehuwd met BERTHA — voor dezen misschien WESILO — en voor dien een anderen EVERHARD, gehuwd met een andere BERTHA.

De grootmoeder van DIEDERIK II, graaf van Cleve, heette BERTHA. Het eerst komt hij voor in eene oorkonde van 1093. In 1117 was hij dood. Vermoedelijk

was die BERTHA moeder van zijnen vader DIEDERIK, zoodat zijn grootvader zal gehuwd geweest zijn met eene dochter van EVERHARD de jongere en dezé vrouw eene zuster was van evenvermelde ADELHEID *).

Wij zijn hier aan het einde der rei van graven, afstammende van EVERHARD ZOON van BRUNHARIUS, die in Hattuarie grafelijk gezag bezeten hebben; toch dient nog vermelding, dat van EVERHARD IV afstamde LOUIS van Montbeliard (1034—1065) gehuwd met SOPHIA dochter van FREDERIK II van Lotharingen van wien o. a. afkomstig zijn de heeren van Altena in Noord-Brabant. Uit dit huis zijn verscheidene Nederlandsche aanzienlijke geslachten ontsproten, welke alzoo ongetwijfeld behooren tot de oudste adellijke, en wier voorouders reeds tijdens de Carolingers in ons land gegoed zijn geweest.

